

NIEUWE TWIJFELS IN DEVENTER MOORDZAAK

ROMMELEN MET DAT ENE VERDACHTE TELEFOONTJE

Het is donderdagavond 23 september 1999, rond acht uur. Na een lange werkdag rijdt fiscaal jurist Ernest Louwes in zijn Volkswagen station over de A28 naar zijn woning in Lelystad. Om zeven uur heeft hij een bijeenkomst van de Vereniging van Belastingassuradeurs bezocht in de Utrechtse Jaarbeurs, maar omdat hij het programma niet interessant vond, is hij na het intekenen meteen vertrokken. Het is druk op de weg, zelfs voor een donderdagavond. Voor de afslag Flevopolder, bij het viaduct te Harderwijk, loopt het verkeer vast. De weggebruikers worden gemaand op de rechter weghelft te blijven. Louwes ergert zich dat sommige automobilisten zo lang mogelijk links blijven rijden om dan op het laatst rechts in te voegen, en hij doet mee aan het bumper aan bumper rijden om dit te voorkomen. Dat zal ze leren!

“Op zich geen jolige broek,” omschrijven vrienden en collega’s de dan 46-jarige belastingadviseur. Dat is een understatement. De geboren Amsterdammer rookt en drinkt niet, gaat altijd met de caravan naar dezelfde plek op vakantie en houdt zich graag aan regels, procedures en protocollen. Een saai piet, iemand die niet van verrassingen houdt. Maar Ernest gaat zó op in het spel op de snelweg dat hij de afslag Harderwijk mist. Hij moet nu een stukje doorrijden naar ‘t Harde waar hij via Elburg het Veluwemeer kan oversteken. Dan realiseert hij zich dat hij nog een klant zou bellen. Ernest kijkt op zijn horloge -het is iets na half negen- vindt dat het nog net kan (na negenen belt hij in principe geen cliënten thuis), pakt zijn mobieltje en toetst het nummer in.

“Met mevrouw Wittenberg,” klinkt een beschaafde stem. De vermogende weduwe van de Deventer psychiater Willem Wittenberg heeft hem die ochtend bij een bezoek aan haar woning gevraagd hoeveel zij belastingvrij kan doneren aan de Sint Jan in Den Bosch, de kerk waar zij is gehuwd. Louwes had beloofd daarover terug te bellen. “Het bedrag is 1750 gulden, mevrouw,” zegt de belastingadviseur die geen babbelaar is en de stal ruikt. “Nog een prettige avond.” Hij geeft een flinke dot gas en is iets voor negen uur thuis.

Althans, dat is het verhaal dat Louwes vertelt als hij op 19 november 1999 wordt gearresteerd. Maar de rechercheurs van het recherchebijstandsteam IJsselland, die dan al bijna twee maanden onderzoek doen naar de moord op mevrouw Wittenberg, geloven hem niet. Het telefoongesprek dat Ernest rond half negen zegt te hebben gevoerd vanaf de snelweg, ongeveer bij ‘t Harde, is om 20.36 uur aangeklikt door een zendmast in het

Van het mes is als bewijslast niks meer over. Binnenkort verschijnt een nieuw rapport over het DNA-bewijs. En nu rijzen er ook vragen over het telefoontje dat de veroordeelde Ernest Louwes op de avond van de moord in Deventer plaatste. Een onthutsend verhaal over nagelaten onderzoek, een magisch telefoongesprek en gerommel in politiejournaals.

DOOR STAN DE JONG

centrum van Deventer. En dat is bijna 25 kilometer verderop. Volgens een ingeschakelde KPN-medewerker is het vrijwel onmogelijk dat een mobiel signaal over zo’n afstand een gsm-paal aanklikt. Kortom, Ernest moet volgens de politie die bewuste avond ‘in of in de onmiddellijke omgeving van Deventer’ zijn geweest. Wanneer zijn vrouw Anneke wordt ondervraagd, denkt zij dat haar echtgenoot pas rond tien uur, half elf thuis was. Louwes heeft dus geen alibi en had tijd genoeg om de moord te plegen, meent justitie. Saillant detail: het telefoontje van Louwes is het laatste telefoongesprek dat het slachtoffer voert. Kort daarna laat zij haar moordenaar binnen.

Het ‘laatste telefoontje’ is een van de intrigerende bestanddelen van de Deventer moordzaak. Een zaak waarin Maurice de Hond zich heeft vastgebeten. Volgens de opiniepeiler is Louwes zo onschuldig als een baby en zijn er belangrijke aanwijzingen gevonden tegen een andere bekende van de weduwe: klusjesman Michael de J.. Voor het Openbaar Ministerie is de actie van De Hond aanleiding geweest het onderzoek te heropenen. Sinds de Schiedammer parkmoord bestaat alom het besef dat gerechtelijke dwalingen en -om het voorzichtig uit te drukken- ‘creatief’ politiewerk niet zijn voorbehouden aan Italië, de VS of bananenrepublieken in Zuid-Amerika. De nieuwe voorzitter van het College van procureurs-generaal, Harm Brouwer, wil een zuiverende bries door het opsporingsapparaat laten waaien.

Bij de afweging Louwes een nieuw proces te

geven, zal DNA-onderzoek dat in Engeland wordt uitgevoerd en waarvan de resultaten binnenkort bekend worden een grote rol spelen. Voor het hof Den Bosch, dat Louwes in februari 2004 opnieuw tot twaalf jaar veroordeelde, waren op de valreep gevonden DNA-sporen op de blouse van het slachtoffer doorslaggevend. Nu viel het nodige af te dingen op de wijze waarop het DNA was veiliggesteld en de bewijsrechtelijke relevantie ervan -de contra-expertise- is dan ook beslist belangrijk. Maar een nadeel kan zijn dat deze zich al jaren voortslepende zaak nu in een technologische discussie verzandt en de voor de hand liggende vragen niet meer worden gesteld. Zoals: is Louwes op de avond van de moord überhaupt wel in Deventer geweest? Wanneer er geen enkele aanleiding is te veronderstellen dat dit het geval is, heeft DNA-exegese niet zo veel zin. Dan heeft niet de belastingdeskundige, maar het OM iets uit te leggen.

Alvorens op deze vraag in te gaan, moeten eerst een paar misverstanden uit de weg worden geruimd. Ten eerste over de route die Louwes de avond van de moord zegt te hebben gereden en die hierboven kort is geschetst. Volgens sommigen was het traject ‘verdacht’, omdat de logische en snelste manier om van Utrecht in Lelystad te komen over de Stichtsebrug en via Almere voert. En dus niet over de A28. Maar zo verdacht was dit niet. Indertijd reed Louwes altijd over Harderwijk, omdat de Stichtsebrug vol files stond. De verdachte kon ook exact aangeven wat de verkeerssituatie die bewuste donderdagavond was. Trouwens, waarom zou Louwes, die volgens de advocaat-generaal van het hof Den Bosch de ‘bijna perfecte moord’ had gepleegd, een onlogische route naar Lelystad bij elkaar fantaseren om zijn zogenaamde ware tocht (naar Deventer) te maskeren? Een moordenaar van zijn kaliber zou wel gek zijn.

Ten tweede moeten enkele woorden worden gewijd aan het alibi. Volgens Anneke Louwes kon zij zich bijna twee maanden na dato niet het exacte tijdstip voor de geest halen dat haar echtgenoot thuis was gekomen. Tijdens het verhoor zou zij door agenten op het verkeerde been zijn gezet. Er valt een boom over op te zetten, maar ook al zou Louwes (en Anneke in commissie) hebben gelogen, dan nog is dat geen bewijs dat Louwes die avond in Deventer was. Misschien ging de fiscalist wel de bloemetjes buiten zetten in Harderwijk - ik heb er overigens geen enkele aanwijzing voor gevonden.

Ten slotte dit: nimmer is hard gemaakt dat de moord iets na half negen ‘s avonds plaats-

HET MAXIMALE BEREIK VAN EEN GSM-OPSTELPUNT EN EEN MOBIELE TELEFOON IS, ONDER BIJZONDERE OMSTANDIGHEDEN, 34 KILOMETER. DUS KAN LOUWES BIJ 'T HARDE HEBBEN GEBELD

vond. Een lijkschouwing bood geen uitsluitsel over het tijdstip van overlijden. Het misdrijf kon evengoed om kwart voor tien, kwart voor elf of nog veel later zijn gepleegd. Waarom dan toch was het OM er zo op gebrand een tijdstip van de moord te produceren grenzend aan 20.36 uur? 'Het antwoord lijkt niet moeilijk te vinden,' schrijft Bureau Waisvisz dat zich voor de vrijlating van Louwes inzet. 'Immers, verdachte had een kort telefoongesprek met het slachtoffer om 20.36 uur en wat was er verleidelijker dan hier een koppeling te maken?'

Bon. Wat is er dan aan bewijs dat Louwes de avond van de moord in Deventer was? Niemand heeft de kalende belastingexpert op die altijd zo gezellige koopdonderdagavond in het centrum van Deventer zien lopen, al dan niet met een bloeddorstige grijns op het gelaat. Geen bewoner op de Zwolseweg en omstreken heeft zijn stationwagen in de buurt

gezien. Evenmin zijn door de politie getuigen gevonden die hebben verklaard dat Louwes had verteld dat hij die avond eens een hartig woordje met de weduwe zou gaan wisselen over de nieuwste aftrekposten in de belastingsovereenkomst. Nee, er is alleen dat éne telefoontje. Maar wat is daarvan de waarde? Waarom sluit het OM uit dat Ernest gewoon vanaf de A28, in de buurt van 't Harde, in de auto met zijn mobieltje heeft getelefoneerd? Zeg maar 25 kilometer van Deventer vandaan?

Welnu, deze mogelijkheid kán justitie niet uitsluiten. Het maximale bereik van een gsm-opstelpunt en een mobiele telefoon is, onder bijzondere omstandigheden, 34 kilometer. Een eenvoudig gegeven waarmee voor strafrecht-puristen de zaak vermoedelijk al in Louwes' voordeel zal zijn beklonken. Maar goed -for arguments's sake- hoe kan het dat er geen andere gsm-palen werden aangeklikt? Tussen 't Harde en Deventer staan diverse KPN-opstelpunten. Waarom werden die 'overgeslagen'?

Erg logisch is dat toch niet? Klopt. Alleen valt inmiddels niet meer met zekerheid te zeggen welke palen destijds in bedrijf waren. Dat varieert van dag tot dag. Wat wél zeker is, is dat op donderdagavonden in de files op de snelweg driftig wordt getelefoneerd met het thuisfront. De kans dat een gsm-paal 'vol' is en een gesprek wordt doorgelinkt naar een volgende paal is dan aanzienlijk.

Heeft de recherche IJsselland nog een poging gewaagd te controleren of Ernest de waarheid sprak? Jazeker. Er zijn reconstructies uitgevoerd. Geen enkele keer lukte het over een afstand van 25 kilometer een zendmast aan te stralen. Nooit werd het huzarenstukje van Ernest herhaald. Nu is het voor een gedegen simulatie natuurlijk wel van belang dat zoveel mogelijk de omstandigheden van het geval worden nagebootst. Op dat punt schoten de onderzoeken behoorlijk tekort. Zo werd gebeld met een ander gsm-toestel (de verdachte

bezat een ouder type dat verder kon reiken), vanaf een andere locatie (bij 't Harde gaat het in vogelvlucht naar Deventer over velden en water die een signaal verder dragen dan in stedelijk gebied mogelijk is) en op een ander tijdstip (geen drukke donderdagavond). Allemaal factoren die de kansen van de verdachte in ongunstige zin beïnvloedden.

In 2002 liet de verdediging een tegenonderzoek verrichten door onderzoeksbureau SRD. Het bureau kwam met een opmerkelijk nieuw feit aanzetten. Het zal abracadabra zijn voor de gemiddelde Nederlander, maar de afstand die een mobiel signaal aflegt (de radiopropagatie) wordt beïnvloed door atmosferische omstandigheden, zoals de snelheid van zonnewinden. Wanneer deze natuurverschijnselen optreden, kunnen mobiele signalen op plekken worden opgevangen waar dit normaal gesproken niet mogelijk is. En -jawel- laten die omstandigheden zich nu uitgerekend op donderdag 23 september 1999 hebben voorgedaan. Dat de recherche IJsselland niet de moeite heeft genomen dit bij een sterrenwacht na te trekken, geeft te denken over de fairheid waarmee de verdachte tegemoet is getreden. Ook ander onderzoek had mogelijk ontlas-

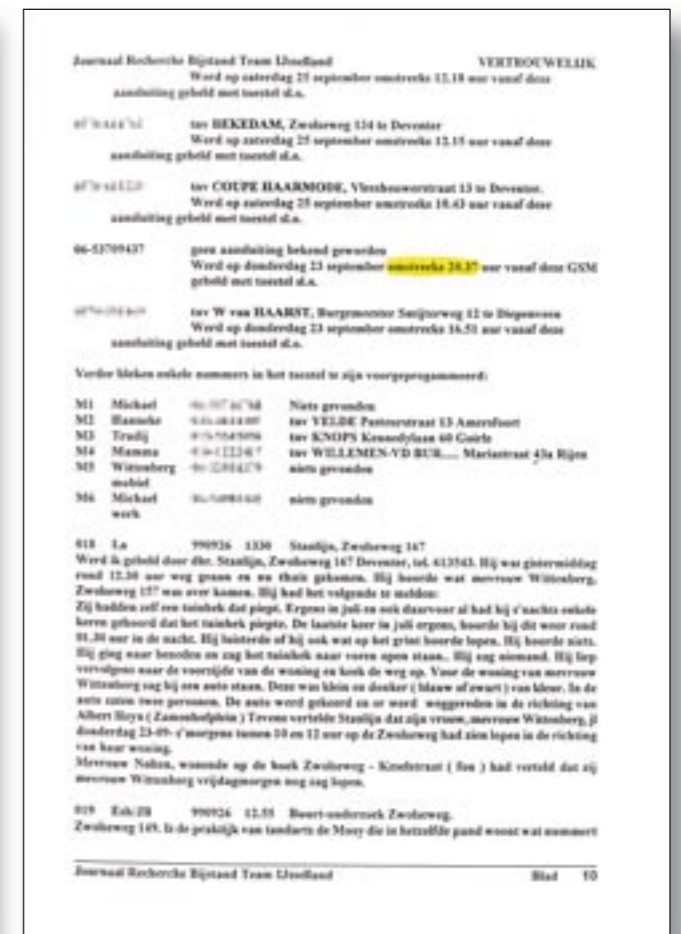
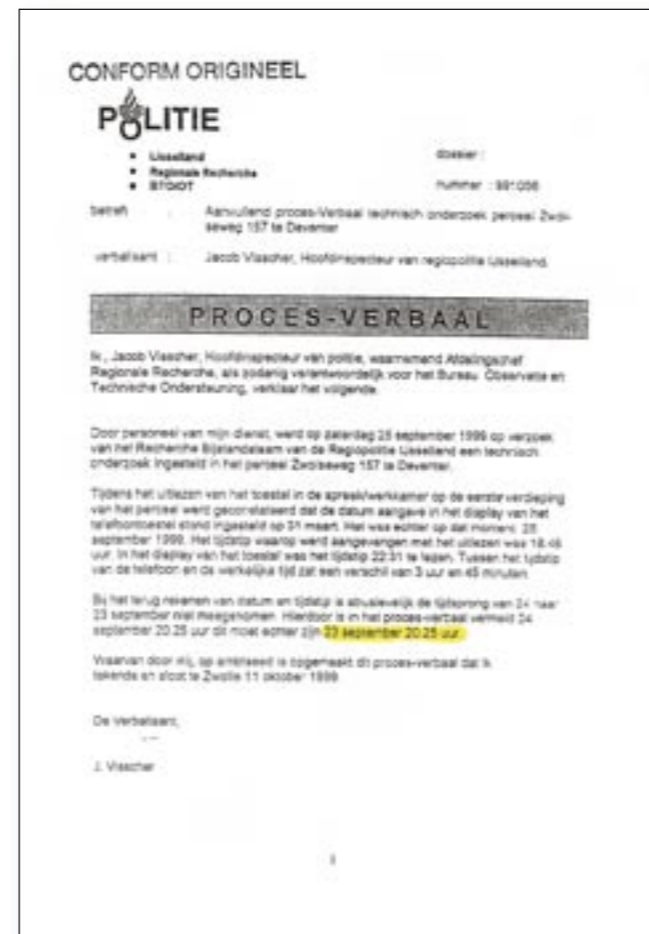
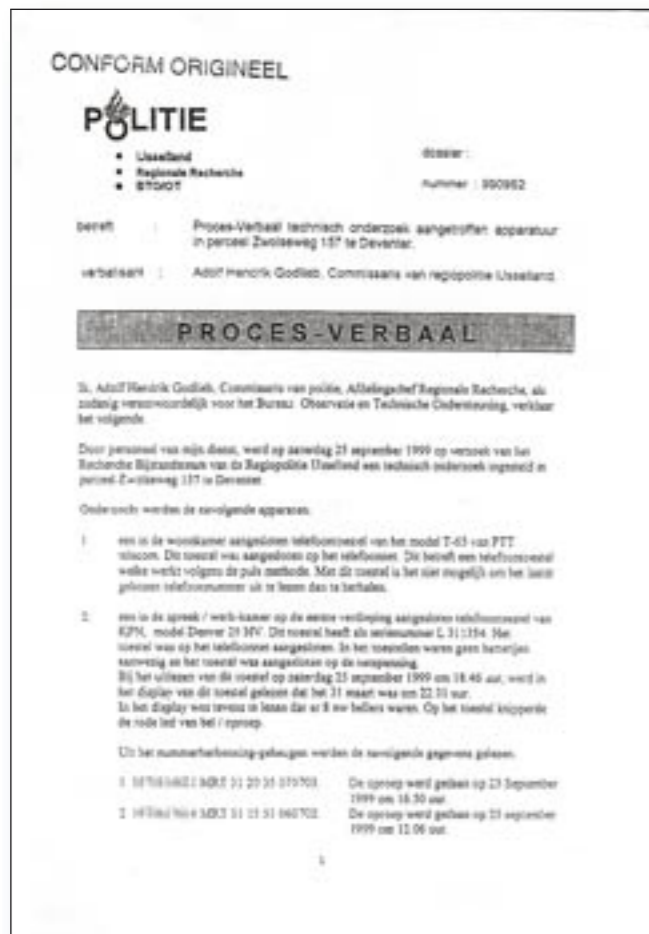
DEVENTER MOORDZAAK VOOR BEGINNERS

Op zaterdag 25 september 1999 wordt de weduwe Jaqueline Wittenberg in haar woning aan de Zwolseweg in Deventer gevonden. Ze is gewurgd en vijf keer met een mes in de borst gestoken. De dader moet een bekende zijn. Er zijn geen sporen van braak. De moord zou op donderdagavond 23 september hebben plaatsgevonden. Na bijna twee maanden wordt belastingadviseur Ernest Louwes gearresteerd. Hij ontkent, maar wordt in december 2000 door de rechtbank in Arnhem tot twaalf jaar gevangenisstraf veroordeeld. Het bewijs tegen hem berust op drie peilers:

- a) Een in een hofje gevonden mes dat het moordwapen zou zijn en dat door een geurproef met een hond aan de verdachte wordt gelinkt.
- b) Een mobiel telefoongesprek dat zou aantonen dat Louwes kort voor de moord in of in de directe omgeving van Deventer was.
- c) Een motief: Ernest zou zich als stichtingsvoorziter het vermogen van de weduwe gemakkelijk kunnen gaan toe-eigenen.

Wanneer twijfels rijzen of het gevonden mes het moordwapen is, besluit de Hoge Raad in juli 2003 tot een herziening. Tijdens een nieuw proces in Den Bosch moet justitie erkennen dat het mes als bewijsmiddel van tafel is (en daarmee ook de geurproef) en komt tevens het wankele motief te vervallen. In plaats daarvan heeft het OM op de blouse van het slachtoffer niet eerder ontdekte DNA-sporen, waaronder een bloeddruppel van Louwes, gevonden. Daarop wordt de verdachte opnieuw veroordeeld. In januari 2006 komt Maurice de Hond met nieuw bewijs tegen een andere mogelijke verdachte: klusjesman Michael de J.

Van links naar rechts: Het oorspronkelijke proces-verbaal (2 pagina's) van het technisch onderzoek naar het telefoontoestel, een aanvullend proces-verbaal, en blad 10 uit het journaal van de recherche. Is er achteraf gerommeld met het tijdstip van het telefoontje van verdachte Ernest Louwes?

TUSSEN BELLEN DOOR LOUWES EN ONTVANGST BIJ WITTENBERG KAN GEEN SECONDE VERSCHIL ZITTEN. LAAT STAAN 11 MINUTEN - TERUG IN DE TIJD!

tend materiaal kunnen opleveren: de timing advance. Dit is een methode die het mogelijk maakt met een nauwkeurigheid van 500 meter de afstand te bepalen die de gsm-gebruiker ten opzichte van het gsm-opstelpunt heeft gehad. Anders gezegd: er had honderd procent uitsluitel kunnen worden gegeven of Louwes (of nauwkeuriger: zijn mobieltje) die avond in de buurt van de Zwolseweg was geweest. Maar helaas, op het moment dat de verdediging deze gegevens opvroeg, waren ze al lang en breed door de provider vernietigd. Volgens telecomexpert Jim Heinen van SRD zijn er twee mogelijkheden. "Ofwel zijn de timing advance-data opgevraagd, maar pasten de resultaten niet in het plaatje. Ofwel is men dit vergeten en dan heeft de politie zichzelf een brevet van onvermogen gegeven."

En het kan misschien nog bonter. Want is het beruchte 'laatste telefoontje' wel opgevangen door een zendmast in Deventer? Elke gsm-paal heeft een code, de zogenaamde cell-ID. De code van het basisstation aan de Nieuwstraat in Deventer luidt: 14501. Dat is vrijwel identiek aan de cell-ID van het basisstation Wezep dat het dichtst bij 't Harde ligt: 14801. Eén cijfer verschil. Met name in digitaal schrift lijken de 5 en 8 sterk op elkaar. Toevallig waren er die dag dan ook nog eens reparatiewerkzaamheden aan het basisstation Wezep. Zou er per ongeluk door KPN een foutje zijn gemaakt in de gegevensverwerking die deels handmatig geschiedt? Fouten maken is menselijk. Maar volgens KPN was zo'n verwisseling uitgesloten. Het televisieprogramma *Zembla* dat in februari 2003 een documentaire wijdde aan het afluisteren door de politie dacht daar genuanceerder over. Bij de registratie van gespreksgegevens (datum, plaats, tijd) die mobiele telefonie-providers verplicht zijn te doen ten behoeve van het opsporingsonderzoek, gaat het maar liefst in een derde van de gevallen mis. Zo worden geregeld de cell-ID's, de codes van de zendstations dus, niet of onvolledig weergegeven. Is cell 14501 (Deventer) gewoon cell 14801 (Wezep) geweest? En is daarmee het laatste kruimeltje bewijs dat Ernest de avond van de moord in Deventer is geweest van tafel geveegd? Het valt niet meer te achterhalen. Maar dat er iets eigenaardigs is gebeurd met

de registratie van het laatste telefoontje staat wel vast, zo blijkt uit onderzoek van Nieuwe Revu. We moeten daarvoor terug naar zaterdag 25 september 1999, de dag dat de politie het lijk van mevrouw Wittenberg vindt. De recherche gaat in de woning aan de slag met het uitlezen van het geheugen van het telefoontoestel op de praktijkkamer. De *led* knipper: het zijn de laatste acht bellers. Omdat de klok van het toestel 3 uur en 45 minuten

Verdachte Ernest Louwes (l) verlaat de gevangenis in Lelystad in gezelschap van zijn advocaat Mr. Knoops.

voor loopt, moet er worden teruggerekend. Wat betreft het telefoontje van Louwes komt de politie dan op het volgende uit: vrijdag 24 september 20.25 uur. De rechercheur is vergeten de omslag van vrijdag naar donderdag mee te nemen.

Alleen... 20.25 uur is onmogelijk. Volgens KPN-gegevens zou Louwes immers om 20.36 uur naar de weduwe hebben gebeld. Op dat moment werd het gesprek door de zendmast in Deventer aangeklikt. Tussen bellen door Louwes en ontvangst bij Wittenberg kan geen seconde verschil zitten. Laat staan 11 minuten - terug in de tijd! Zoals in Dallas een *magic bullet* bestaat, kennen ze in Deventer een *magic call*.

Justitie beweert later dat het verschil is te verklaren uit een omrekenfout. Dit zou zijn rechtgezet in een aanvullend proces-verbaal. Maar dit is onjuist. Er is weliswaar een omrekenfout gemaakt, maar alleen in de datum, niet in de uren en minuten. In het bewuste proces-verbaal van 11 oktober 1999 schrijft hoofdinspecteur Jacob Visscher niet voor niets: 'Bij het terugrekenen van datum en tijdstip is abusievelijk de tijdsprong van 24 september naar 23 september niet meegenomen. Hierdoor is in het proces verbaal vermeld

24 september 20.25 uur, dit moet echter zijn 23 september 20.25 uur.' Nergens is sprake van 20.36 uur.

Hoe is het mogelijk dat de rechters dit onverklaarbare tijdsverschil niet hebben opgemerkt? Tijdens het proces dat eind 2003 en begin 2004 in Den Bosch werd gevoerd, zullen de raadsheren toch wel met argusogen naar het politieonderzoek hebben gekeken, mag men veronderstellen. Er was al zo veel misgegaan. Wanneer op dat moment was ontdekt dat er ook nog eens 11 minuten 'kwijt' waren, opgelost in de buitenlucht, zouden de rechters vermoedelijk sterk zijn gaan twifelen aan de betrouwbaarheid van de registratie van het laatste telefoontje - en dit nu was het enige dat de verdachte de avond van de moord aan de plaats delict linkte.

Of zijn de rechters in Den Bosch op het verkeerde been gezet? Als dat het geval is, komt dat wellicht door het volgende. In de aanloop van het proces moest de recherche IJsselland het technisch/tactische journaal ter beschikking van het hof stellen. Een

dik pak papier, bijna driehonderd pagina's. Dit journaal is een dag-tot-dagverslag van het opsporingsonderzoek. De vraag is alleen of de stapel prints een waarheidsgetrouwe weergave is van wat er destijds in de computer is ingevoerd. Is er achteraf geknipt en geplakt? Eerlijk gezegd: daavan heeft het wel de schijn. In mutatie 017 op pagina 10 van het journaal staat dat 'donderdag 23 september omstreeks 20.37' (door Louwes) is gebeld met het toestel van het slachtoffer. Van het tijdstip 20.25 uur is geen sprake meer. Deze mutatie zou op zondag 26 september zijn ingevoerd, als we het journaal mogen geloven. Hoogst opmerkelijk, omdat op 11 oktober hoofdinspecteur Visscher, zoals gezegd, het in zijn aanvullende proces-verbaal nog gewoon over 20.25 uur heeft. En Visscher was degene die het technisch onderzoek leidde. Rara, hoe kan dat?

Volgens Maurice de Hond 'lijkt het erop alsof er informatie is weggehaald in het journaal,' 'in elk geval zijn er omissies.' De Deventer politie wilde geen commentaar geven. Maar men mag onderhand wel concluderen dat het laatste telefoontje niet alleen een wonderlijke weg door de ether heeft afgelegd, maar ook in het strafproces tegen Ernest Louwes ■